

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 129

מסכת בבא קמא ק"ז-ק"י"ג

בס"ד, כ"ה חשוון תשס"ב

השבוע בגליון

■ החוקים נכללים ב"דינא דמלכותא"
■ באלו מקרים מותר ללוש בגדי שטנז
■ בובת עץ למדידת חליפות
■ מתי מזמינים חתן לדין תורה?

■ "חוק הגנת הדייר" בראי ההלכה
■ "דינא דמלכותא" דאורייתא או דרבנן
■ לאיזו מלכות יש לציות?

■ אכילת גבינה לאחר ארוחה בשרית דשינה
■ שתי הנאות באכילת מאכל
■ גבאי הצדקה שחפץ למות בידים נקיות
■ רישום רשלני בפנקס צדקה

דבר העורך

א-ל מלא רחמים

לעילוי נשמת

הר"ר יצחק פרי ז"ל
ב"ר שמואל זינוויל ז"ל
שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית
סוכוטשוב והפיץ במסירות את "מאורות
הדף היומי" בארה"ב נלב"ע ג' חשוון תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו
בארץ ובארה"ב

באותם רגעים, שבהם התקבלה במערכת
הבשורה המרה על פטירתו של ר' יצחק פרי
ז"ל, אדם חביב ונעים לבריות, שתמך רבות
במפעלי צדקה וחסד, סברנו כי עד לשנה
הבאה, בבוא הארציית, לא תכתבנה
בגליון מילים נוספות לעילוי נשמתו. אולם,
כאשר מלווי המיטה חזרו מבית העלמין
ופניהם חיוורות ונדחמות, ידענו אל נכון,
כי העיקר עוד לפנינו, ויהיה הדברים לעילוי
נשמתו.

בן למשפחה חסידית שורשית היה ר'
אייזיק המנוח. אדם ברוך כשרונות, חד
מוח וחרף שכל. "גם כאשר הוא נפל",
אומר אחיו אחד ממכיריו, תמיד הוא נפל
על שתי רגליו, ומיד קם".

הזמנים והמאורעות גלגלוהו לארצות
הברית של אמריקה, שם עשה חייל רב
בעסקים, הקים משפחה וחי בשלווה
ובנועם.

לבו תמיד נותר כאן, בארץ ישראל. בהיותו
צאצא למשפחת חסידי סוכוטשוב נלהבים
ואדוקים, המשיך ר' אייזיק ז"ל את
מסורת אבותיו, והויל ממון רב מכיסו
להדפסתם ולהוצאתם לאור של ספרי בעל
ה"שם משמאל", האדמו"ר מסוכוטשוב
זצ"ל.

פעם בשנה היה ר' אייזיק עולה לארץ
הקדושה, כדי לפקוד את קברי אבותיו,
ולוגם "לחיים" עם ידידי אביו המנוח בבית
המשך בעמוד הבא

דף קמא ואכילה גסה לאו כלום הוא אכילת גבינה לאחר ארוחה בשרית דשינה

מחלה חמורה, שהכחה ל"ע ביהודי, מנעה ממנו את האפשרות לאכול כדרך בני
אדם והרופאים נאלצו להתקין בגופו מערכת הזנה חוץ-גופית שדרכה הכניסו מזון
היישר אל קיבתו. החולה פנה אל בעל ה"חלקת יעקב" (שו"ת או"ח סי' נ"ב וסי' רט"ז)
וביקש לדעת אם יש לברך טרם הכנסת המזון אל הקיבה, גם כאשר המזון אינו
עובר דרך הפה. כדי לענות על שאלה זו עלינו להגדיר את התנאים המחייבים ברכה
לפני אכילת מזון.

בסוגייתנו מבואר, שאדם שבע ודשן, אשר נפשו קצה באכילה נוספת, אינו רשאי
לקיים את מצוות אכילת בשר הקרבן, משום שאכילתו היא "אכילה גסה" שאינה
נחשבת לאכילה (רש"י ד"ה "אכילה גסה", ועי' שער הציון או"ח סי' תר"יב ס"ק ט"ו). מקור דין זה
הוא מדברי הגמרא (יומא פ"ב) האומרת, שהאוכל "אכילה גסה" ביום הכיפורים,
[כגון, אדם אשר מילא את כריסו בערב הצום והמשיך לאכול גם לאחר כניסת היום הקדוש], אינו
חייב על אכילה זו, משום שהיא אינה נחשבת כאכילה כי אם כגרימת נזק, הן
למאכל שהושחת, והן לגופו של האוכל אכילה יתירה. לפיכך, אדם זה אינו מוגדר
כאחד שלא התענה ביום הכיפורים, שהרי לא נהנה מן האוכל כלל ועיקר. ואכן,
פסק ה"משנה ברורה" (סי' קצ"ז ס"ק כ"ח), שמאחר ש"אכילה גסה" אינה נחשבת
כאכילה, אין לברך עליה.

כידוע, **שתי הנאות לו לאדם באכילת מאכל: א.** הנאת הגרון והחיד בעל הלעיסה
והבליעה. **ב.** הרגשת שובע והיעלמות תחושת הרעב כל זמן שהמזון במעי. עתה,
ניתן לומר, כי בברכת הנהנין אין מתחייב אלא אדם, שגם גרונו נהנה מן האכילה,
שהרי גם האוכל אכילה גסה נהנה מן העובדה שהוא לא יחוש תחושת רעב לאורך
זמן, ובכל זאת אין אכילתו נחשבת לאכילה והוא פטור מלברך עליה. לפיכך,
החולה שמזין את גופו שלא דרך פיו, פטור מברכה, שהרי הוא חסר את הנאת
הגרון והחיד.

מאחר שאכילה גסה אינה נחשבת לאכילה, יש לכאורה לדון, אם אדם שאכל
ארוחה בשרית דשינה ונפשו קצה באוכל נוסף, רשאי לאכול מאכל חלב, שהרי
אכילתו אינה נחשבת כאכילה. אולם, ה"משנה למלך" (הל' יסודי התורה פ"ה הל' ח')
מכריע, שאין הוא רשאי לאכול מאכלי חלב, משום שבאיסור אכילת בשר וחלב לא
השתמשה התורה בלשון "אכילה" אלא אמרה (שמות כ"ט) "לא תבשל גדי בחלב
אמו", ולפיכך, לא ניתן להסתמך על היתר זה [עיי"ש, שמשפך לגבי איסור אכילת נבילה
במצב של אכילה גסה].

דף קמא/ב ואם היה דבר שיש בו אחריות

גבאי הצדקה שחפץ למות בידים נקיות

בסוגייתנו מבואר, שלכל הדעות, [גם למ"ד יורש כרשות לוקח], בניס שירשו חפצים

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הרה"ח
ר' ישעיהו יחיאל
גראוור ז"ל
ב"ר אברהם אלימלך ז"ל
נלב"ע כ"ה חשוון תשי"מ
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת

מרת
דבורה קאופמן ע"ה
ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט חשוון תש"ן
מרת
עליזה פלס ע"ה
ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו חשוון תשל"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידינו
עו"ד הר"ר ערן פלס ומשפ'
שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הרה"ח ת"ח ובר אורין מוקיר רבן
ותומך בית סוכוטשוב
ר' דב פרשן ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע ש"ק ב' כסלו תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידינו
הר"ר שמחה רשף ומשפחתו שיחיו

המשך מעמוד קודם

החסידיים דסוכטשוב בבני ברק, לעילוי נשמתו.

היה זה לפני כחצי שנה. כשראשו סחרחר עליו וליבו שותת דם, שב ר' אייזיק מבית החולים אחר שנודע לו מפי הרופאים שבגופו מקננת המחלה הממארת. אין צורך לתאר את התחושות, הפחדים והצער הכבד מנשוא עליו ועל משפחתו היקרה, ובכלל, על החיים שנשרפים וכלים באש המחלה, כאשר נדמה היה שהם מאירים פנים נראים.

אין אנשים רבים אשר ברגעי האמת זוכים לעשות את הדרוש והנחוץ. ר' אייזיק אשר מאז ומתמיד ניהן בקור רוח, ונודע כאחד שגם ברגעי לחץ הוא מייצב את מחשבתו במהירות ומקבל את ההחלטות הנכונות, **זכה להחליט**, דווקא בתקופה נוראה זו, את ההחלטה החשובה ביותר בחייו.

מספר ימים לאחר שנודע לו על המחלה, טלף ר' אייזיק לאחד ממכריו המתגורר בארץ ישראל, תלמיד חכם ידוע, ובשיר לו: "אני חולה במחלה". בעוד הידיד אוחז בראשו ומנסה להתאושש מן הבשורה המרה, נשמע קולו של ר' אייזיק ש"ל ובוטח: "ועוד דבר. **אנחנו קובעים חברות** ללימוד בספרי בעל ה"שם משמאל". פעם בשבוע אני רוצה ללמוד איתך. אתה ידוע, מצבי אינו בכי טוב, וזה הזמן לצבור זכויות ומעשים טובים. סיכס וקיים.

פעם בשבוע היה החברותא ממתין לטלפון מר' אייזיק. בשעת בוקר ערפילית, כאשר האוויר זך וטהור והצלטה עדיין מכסה אי אלו מקומות, היה ר' אייזיק מטלף אל הטלפון הסלולרי של ידידו, שכוון ל"רטט", כדי שלא להעיר את בני המשפחה, ובחשכת הליל ישב החברותא, ראשו במזרח וליבו במערב, ולמד תורה עם היהודי החולה, ששלחבת חייו החלה לאותת סימני עייפות קשים. אולם, רוחו של ר' אייזיק צעירה היתה. קולו רען מתמיד, חושק הוא ללמוד תורה כנער צעיר אשר זה עתה נכנס לשיבה ומחשבתו פנויה ללימוד דברי התורה בלבד.

את נחיצותו של האח הבער מגלים בימי החורף הקשים ביותר. כך גם רוחו ונשמתו של ר' אייזיק, פעלו ביתר שאת וביתר עוז כאשר בנפשו פנימה הוא חש כי את הצורך בצבירת זכויות ומעשים טובים רבים ככל האפשר. בעוד רוחותיה הקשות של סערת המחלה איימו על ענף חייו, ונחשוליה המסתערים סחפו תאים חיים מגופו אל עבר פי פחת, עמד ר' אייזיק איתן, כשרגליו נטועות עמוק בשורשי, במוצאותיו, בית סוכטשוב, והוכיח מחדש, כי נפש היהודי כמהה אל אלוקים.

בתחילת החודש, בג' מר חשוון, פרח נשמתו של ר' אייזיק מגופו המיוסר ועלתה לגנוי מרומים. מן הסתם, תספר נשמתו למקבלים את פניה, שבשלהי חייו הגה ר' אייזיק בתורתו של בעל ה"שם משמאל".

כאשר בני משפחתו של ר' אייזיק נפרדו ממנו לעולמים, אמרה אחריו רעייתו מרת דינה תבלחט"א, כי ניתן היה לחוש עד מה חובה היתה עבורו הקביעות עם החברותא מארץ ישראל. "כאשר טיילנו מעט כדי להתאושש, הוא הציץ בשעונו שוב ושוב, כדי שלא יפסיד, חלילה, את המועד".

מלווים רבים נקהלו בבית הקברות בקרית שאול בתל אביב, כדי ללוות את ר' אייזיק למנוחת עולמים. אנשי עסקים רבים, בני משפחה קרובים ורחוקים, וידידים מתקופות שונות בחייו של ר' אייזיק, ביניהם מיודעו, "החברותא של ר' אייזיק".

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

גזולים מאביהם חייבים להשיבם לנגזלים, למרות שהם קנו את החפצים בשינוי רשות ואין הם שייכים עוד לנגזלים. זאת, משום כבוד אביהם, שהרי אם היורשים ישתמשו בחפצים הגזולים יכירו בכך הסובבים אותם ויעלו לרעה את זכרו המפוקפק של אביהם הגנב.

ההבדל בין שמירת כבוד האב לבזיון האב: הרא"ש (כתובות פ' ט' ס' י"ד) דן בנושא חובת הבנים להזיל מכספי הירושה עבור אביהם המת, וכותב, כי מדברי סוגייתנו משמע, שאף כופין על אדם לקיים מצוות כיבוד אב, כמבואר בגמרא (חולין ק"ב) שאין הרי אין כופין על אדם לקיים מצוות כיבוד אב, השכר שיקבל מקיימה, ולכן, בן שאינו פורע את חובות אביו, אף שמצווה עליו לעשות כן, אין כופין אותו על כך. ואם כן, מדוע כופין על הבנים להשיב את החפצים הגזולים? ומבאר הרא"ש, שאמנם על מצוות כיבוד אב ואם אין כופין, אך אי השבת החפצים הגזולים, עלולה להביא את אביהם לידי **קלון**, ועל מניעת קלון ההורים כופין את הבנים.

[בעל ה"צמח דוד" (צמח דוד ס' ס"ח) גם מוכיח מסוגייתנו, כי בכל הנוגע לקלון אביו, גם חייב הבן לשלם מכספו הפרטי למניעת הקלון ולא רק מירושת אביו. שהרי, החפצים הגזולים שנכללו בירושה, מעולם לא היו של האב, מאחר שהם גנובים, ואילו הבן קנה אותם בשינוי רשות. ולכאורה, מדוע עליו למנוע את קלון אביו מממונו הפרטי, הרי נפסק להלכה (שו"ע יו"ד ס' ר"מ ס"ה) שכיבוד אב משל אב? מוכח, איפוא, שבכל הנוגע לדיני קלון, חייב הבן להזיל מעות גם מכספו. ועיי"ש שנשאר בצ"ע].

רישום רשלי בפנקס צדקה: לפני שנים רבות שכב גבאי צדקה על ערש דווי, וטרם פטירתו הוא התוודה בפני בניו, כי לעיתים, בדרך כלל בשוגג, הוא ערך רישום מדוייק של הסכומים שניתנו לו לקופת הצדקה, וחלק מכספי הצדקה התגלגלו לקופתו הפרטית. על כן הוא ביקש מהם להפריש סך מסויים לקופת הצדקה, כדי שלא ישא עמו את חטאיו לגנוי מרומים. **בתום ה"שבועה"** החליטו הבנים פה אחד שלא לציית לדבריו, משום שלטענתם, אם יפרישו מעות לקופת הצדקה, ייחשב הדבר כהודאה בכך שאביהם לא נהג כשורה בתקופת כהונתו כגבאי, ומחובתם לשמור על כבודו ולא להניח לשמו הטוב להתפלש בעפר פי הרכלנים.

אולם, הגאון רבי יהודה אסאד (שו"ת "יהודה יעלה" ח"ב ס' מ"ז) הורה לבנים למהר ולעשות כבקשת אביהם המנוח, בין היתר, משום שאם אמנם הם דואגים לכבוד אביהם, אל להם לציירו כשקרן מובהק ולשים את דבריו לאל, שהרי אמר להם במפורש, כי פה ושם חלו טעויות, ואם לא יצייתו לדבריו, כבודו יופר מאד. על כן, הוא ייעץ להם שיתנו את כספי הצדקה כרצונו, ויספרו לאנשים, שבעקבות טעויות שונות שאירעו לאביהם במהלך השנים, ביקש מהם אביהם הישר וההגון לעשות זאת, כדי לעלות לעולם הבא נקי מכל רבב.

דף ק"ג/א דינא דמלכותא דינא

"חוק הגנת הדייר" בראי ההלכה

לאחר מלחמת העולם הראשונה נוצרה אנדרלמוסיה רבתי באירופה, כאשר משפחות רבות נותרו ללא קורת גג. השלטונות נדרשו לפתור את מצוקתן במהירות מרבית, ובעקבות כך, במדינות רבות בעולם חוקקו את "חוק הגנת הדייר". לפי חוק זה, הוגבלו דמי השכירות אשר בעל הנכס רשאי לגבות מדייריו, והוא אף אינו רשאי לפנותם מהמבנה כל עוד ממלאים הם את חובתם. חוק זה, המסדיר את היחסים בין השוכר לבעל הנכס הוא נדיר, משום שבמהותו הוא מהווה התערבות השלטונות בזכות הקניין של אדם על רכושו הפרטי.

דיו רב נגר על ידי גדולי הפוסקים, אשר נדרשו להביע את דעתם, אם שוכר יהודי רשאי לחייב את בעל הדירה המושכרת לו לנהוג לפי חוק זה, או שמא רשאי המשכיר לטעון, כי חוקי התורה בלבד הם המחייבים אותו, ואין הוא מחוייב להשכיר את הנכס בניגוד לרצונו. למעשה, שאלה זו נוגעת בכלל המוזכר בסוגייתנו, ש"דינא דמלכותא דינא", ואשר לפיו על האוכלוסייה לציית לחוקי המלכות שבחסותה הם מתגוררים, וכן נפסק להלכה (ח"מ ס' ש"ט סעי' ב' ז' ח' וט').

"דינא דמלכותא דינא" - מדאורייתא או דרבנן: הראשונים ("תירומת הדשן" ס' שמי"א, רשב"ם ב"ב נ"ה, תשבץ ח"א ס' קנ"ח) מבארים, שעיקרו של דין זה הוא, שבני אדם הקובעים את מקום מגוריהם תחת חסות מלכות מסויימת, מקבלים עליהם את דיניה. לדעת רוב הפוסקים ("אבני מילואים" ס' כ"ח שו"ת חת"ס יו"ד ס' ש"י"ד "דבר אברהם" ח"א ס"א שו"ת "בני ציון" ח"ב ס' מ"ו), למעט דעתו של ה"בית שמואל" (אה"ע ס' כ"ח ס"ק ג'), דין זה הוא מדאורייתא. אלא, שבנוגע לקביעת הגדרים הקובעים אלו חוקים נכללים ב"דינא דמלכותא דינא" ואלו חוקים אינם נכללים בדין זה, רבו הדעות, והפוסקים דנים בכל מקרה לגופו, כלהלן.

לאיזו מלכות יש לציית? מאחר ש"דינא דמלכותא דינא" פירושו, חובת הציות של נתיני הממלכה לחוקי המלך המקומי, כתב הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' י"ח) שחובה לציית לחוקיו של מלך רק אם מטבעותיו נפוצות באותן ארצות שבהן הוא חוקק חוקים. אולם אם לא כן, אין הוא נחשב כמלך אלא כגזלן וכליסטים וכמובן, שחוקיו אינם חוקים, שהרי בני המדינה לא קיבלו אותו עליהם.

החוקים נכללים ב"דינא דמלכותא דינא": ראשית יש לציין, כי חוקים בלתי הגיוניים, אשר המלך חקק בשרירות ליבו, אינם נכללים ב"דינא דמלכותא דינא", המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

כאמור בסוגייתנו. לגבי החוקים הרגילים שחוקק המלך, יש מספר דעות בראשונים לאלו מהם חובה לציית (עיי' רמ"א חו"מ סי' שס"ט סעי' ח'): **א.** חובה לציית רק לחוקים הנוגעים למיסים ולארגוןה על קרקעות בלבד. **ב.** חובה לציית לכל חוק שנחקק לטובת המלך בלבד. **ג.** חובה לציית לכל החוקים, הן לאלו הנוגעים לטובת המלך והן לאלו המתייחסים לטובת הציבור.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" חו"מ סי' ס"ב) מסכם את גדריה של הלכה זו ואומר, כי יש לציית לחוקים שנועדו להשלת סדר ציבורי ולמניעת אנרכיה שעלולה להוביל לתופעות שאינן רצויות בשלטון תקין, שהרי כאמור, המתגורר תחת מלכות מקבל עליו את חוקיה. לעומת זאת, יש חוקים שאינם נכללים ב"דינא דמלכותא דינא", כגון, חוקים הנוגעים לדיני ירושה, שכן, אין להגדירם כמי שבאים למנוע אי סדר ציבורי נרחב, שהרי רבים מחלקים את ממונם כראות עיניהם, ובנוסף לכך, בזמן נתון אין מספר כה רב של ירושות אשר אנשים רבים ניצים בגינם עד כדי חשש לערעור הסדר הציבורי, וממילא, אין חוק זה נובע מהרצון לשמירה על הנהגת השלטון והארץ.

כאשר הועלה "חוק הגנת הדייר" על שולחן הפוסקים הם קבעו כי הוא נחקק לטובת הציבור בלבד ולא לטובת השלטון. לפיכך, החובה לציית לו תלויה במחלוקת הנזכרת, האם יש לציית רק לחוקים שנחקקו לטובת המלך או גם לאלו שנחקקו לטובת הציבור. ומאחר שההכרעה בנושא אינה ברורה, רבו הדעות בשאלה זו (שו"ת "אמרי יוסף" חלק ב' סי' קנ"ב אות ב' להגאון ר"מ אריק, שו"ת "חבצלת השרון" חו"מ סי' ח' ובמהד"ת סי' פ"ו, שו"ת "דובב משרים" סי' ע"ו, "מנחת יצחק" חו"מ סי' פ"ו, שו"ת "צפ"ר אליעזר" חו"מ סי' נ"ב, ועוד).

טענה מעניינת, המערערת את יסודות הצדק וההגיונות עליהם מושתת החוק, העלה בעל שו"ת "חבצלת השרון" (חו"מ סי' ח' ובמהדו"ת סי' פ"ו). לדבריו, "חוק הגנת הדייר" סייע לאלו שהתגוררו בדירות שכורות בזמן תחולת החוק. מאידך, הורעו תנאי השכירות של אלו שביקשו לשכור דירות לאחר מכן, מחמת חששם של בעלי הדירות שהחוק הגביל את זכויותיהם. לפיכך, יש לפקפק בעצם הגדרתו של החוק כמי שמטיב עם הציבור. הוא גם מוסיף וטוען, שהעיקרון הבסיסי של חוק זה הוכתב על ידי אנשים בעלי דעות קומוניסטיות, סוציאליסטיות בהשקפתם, שרצו להשליט על ידי חוק זה את חלוקת הממון והנכסים באופן שווה בין כל בני האדם, גם על ידי נטילתם מבעליהם בכוח הזרוע, השקפה המנוגדת, כמובן, לדעת התורה.

דף ק"ג/א לא ילבש אדם כלאים

מתי מותר ללבוש בגדי שעטנז

בסוגייתנו מבואר, שאין ללבוש בגד שעטנז, גם אם כוונת הלובוש היא להימנע על ידי כך מתשלום מכס על הבגד [כאשר המכס נגבה שלא כדין], וכן פוסק הרמב"ם (הל' כלאים פ"י הל' י"ח). אלא שנחלקו הפוסקים בדבר הגדרתה המדויקת של הלבישה אותה אסר הרמב"ם (עיי' שו"ת בשו"ע יו"ד סי' ש"א ס"ק ח').

יש הסוברים כי לעולם אסור לאדם להעלות על גופו בגד שעטנז. אולם, לדעת פוסקים אחרים, דווקא לבישה לשם לבישה היא האסורה, וכגון: העובר בתחנת מכס, שאינה גובה מס על בגדים שאדם לובש על גופו, אינו רשאי ללבוש את בגד השעטנז כדי להיפטר מן המכס, שהרי כוונתו היא "**ללבוש**" את הבגד מאחר שזוהי הדרך שבה הוא ייפטר ממכס, ופעולת הלבישה **הכרחית** עבורו. אולם, אם כוונתו היא **להעלים** את הבגד מעיני המוכס, אין הדבר אסור שהרי אין כוונתו ללבישה, משום שניתן להעלים את הבגד מעיני המוכס גם באופנים אחרים, וממילא אין הלבישה נחשבת כהכרחית עבור הפעולה שברצונו לבצע.

לבישה שאינה הכרחית, מותרת: הט"ז (שם, ס"ק ז') מכריע כדעת המקילים, ולכן, מוכר בגדים שמהלך ברחובות, רשאי לעטות על גופו בגד שעטנז, משום שמטרתו היא להציג את אורכו של הבגד ואת רוחבו בפני הציבור, ופעולה זו אפשר לעשותה גם על ידי החזקת הבגד בידים, ומשום כך מותר לו הדבר.

מדידת בגד כאשר יש לגביו חשש לשעטנז: הפוסקים דנים, אם המבקש לקנות בגד, שעדיין לא נבדק אם יש בו שעטנז, רשאי ללבושו כדי לבדוק את מידותיו. לכאורה, אף שנפסק שהמוכר בגדי שעטנז רשאי ללבושם, משום שאינו זקוק לפעולת הלבישה, אין הדבר כן לגבי קונה, שאינו זקוק לבדוק את אורכו ורוחבו של הבגד בלבד, אלא הוא גם מבקש למדוד אם מידותיו אכן תואמות בדיוק את גופו ("מנחת יצחק" ח"ד סי' ט"ו), ואדם הלוש בגד אשר יש בו שעטנז מתוך כוונת לבישה, עובר על איסור מן התורה.

בובת עץ למדידת חליפות: אולם, הגאון רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל ("חלקת יעקב" שו"ת יו"ד סי' ק"ע) כתב, כי אין למחות ביד המקילים, תוך שהוא מעלה סברה מעניינת. לדבריו, מאחר שבימינו קיימות בובות עץ שנועדו להצגת בגדים, שוב אין פעולת הלבישה של הקונה הכרחית ביותר, שהרי הוא יכול להניח את הבגד על בובת עץ התואמת את מידותיו פחות או יותר, כדי לבדוק אם הבגד מתאים לו, ושוב אין פעולת הלבישה נחשבת כהכרחית לצורך מדידת הבגד.

המשך מעמוד קודם

דממה מוחלטת שררה בבית הקברות בעת שאנשי החברא קדישא הורידו בהירות את גוייתו של ר' אייזיק אל בטנה של אדמת ארץ ישראל. משחונן ר' אייזיק בקברו, ניגשו הסובבים לכסותו בעפר, כנהוג.

את החפירה שכבר כיסתה רבבות יהודים, עשתה את מלאכתה נאמנה ועברה מיד ליד. רבים ביקשו לזכות במצווה, ביניהם מיוחדו "חברותא", שלא ידע באותה שעה, כי לא את ר' אייזיק בלבד הוא מכסה בעפר ארץ ישראל.

איש החברא קדישא תקע שלט פח בתולית העפר, העיף מבט אחרון אל הקבר, והמתכנסים החלו להתפזר.

כעבור מספר דקות נחרזו האנשים שנתרו עדיין בסביבות הקבר, לשמע צלצולו העקשן של מכשיר טלפון סלולרי, שבקע ממעמקי הקבר! כן, מבעד לתולית העפר שנערמה על קברו של ר' אייזיק ז"ל, נשמע צלצולו של טלפון סלולרי.

הנוכחים עצרו את נשימתם. לא חלף זמן רב והתברר, כי ה"חברותא" שעמד לצאת לדרכו חש בהיעדרו של הטלפון הסלולרי שהיה בכיסו. כדי לאתר את מיקומו הוא ביקש מאחד הנוכחים לטלפן אל הפלאפון האבוד, וכאשר זה עשה כן, נשמע מכשיר הטלפון הסלולרי מתוך הקבר.

"בשעה שעסקתי בקבורתי", סיפר ה"חברותא", "יורנתי מעל קברו של ר' אייזיק, החלק הפלאפון מכיסו. "הפלאפון של השם משמואל" ליווה גם הוא את ר' אייזיק למנוחת עולמים. ר' אייזיק ז"ל לא לקח עמו מאומה לקברו, אף לא סנט אחד מנכסיו הרבים. כי לא במותו יקח הכל. אולם את מכשיר הטלפון שדרכו קיים ר' אייזיק ז"ל את מצוות לימוד התורה מתוך מסירות נפש של ממש, ומתוך הכרה בשעות קשות אלו, כי התורה, ורק התורה, היא שבכוחה להפיח חיים גם בגוף שהחיות ממנו והלאה, נטל עמו ר' אייזיק למנוחת עולמים. לא פלא הוא, שהמלווים חזרו מבית הקברות נסערים ונרגשים, מותירים מאחור את ר' אייזיק ז"ל טמון באדמת ארץ ישראל, כשבקברו מזכרת סלולרית, קטנה אך יקרה לאין ערוך, ש"נצח ישראל לא ישקר". בנו יבלחטי"א, ר' ישי נ"י, כבר קבע ללמוד תורה עם ה"חברותא" של אביו המנוח.

"יהודים יקרים", הגיב יהודי חכם ששמע בהתפעמות את המעשה, "ברגע זה אני הולך ללמוד. מיד. לא צריך לחכות לרגע האחרון. לא כל אחד זוכה לדעת מתי הרגע האחרון. אני הולך ללמוד!"

ברכת התורה

הצ"ח

פנינים

דף ק"א/ב אמר רבא, כי שכיבנא נפיק לוותי ר' אושעיה

ביקורו של רש"י בקראקא

הגמרא בסוגייתנו מספרת שרבא אמר, כי מאחר שהוא נוהג לתרץ ולהסביר את דברי רבו רבי אושעיה, בטוח הוא שלאחר מותו יצא רבו לקראתו כדי לקבל את פניו.

הגאון רבי יהושע ב"ר יוסף מקראקא, שהיה רבו של הש"ך, חיבר ספר מיוחד העוסק ביישוב קושיות בעל התוספות על דברי רש"י, ואף קראו בשם "מגיני שלמה" על שם הגנתו על דברי רש"י. בהקדמה לספר זה מבא נכדו, כי רש"י התגלה אל סבו ואמר לו: "אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. בשביל שאתה מציל אותי מפני האריות והכפירים, גיבורים חריפים בעלי תוספות ז"ל, אתאי לקבלך [אצא לקראתך] לעולם הבא עם כל תלמידי".

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
ואמנם, כך היה. סמוך לפטירתו, כאשר גדולי קראקא סבבו את מיטתו, פנה אליה רבי יהושע ואמר: "פנו מקום, שרבינו מאור עינינו רבינו שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושי עמו, וקיבלני בשמחה להראות לי דרך החיים באשר עמדת לימינו למיד לתרץ קושיית התוספות (החיד"א, בספרו "שם הגדולים").

עונג שבת

פרשת חיי שרה

"ויצא יצחק לשוח" (כד/סג)
• זיכוי נהג מונית בתפילה דאורייתא

• תפילה על בן משפחה שיחזור למוטב
• שיפור כח הזכרון

"נתן אברהם מתנות" (כה/ו)

• למי שייכות המתנות שקבלו הילדים לאפיקומן

"ויגוע וימת" (כה/ח)

• השתלח לב

על נושאים אלו ועוד רבים

אחרים תוכל לקרוא בספרי

"מאורות הדף היומי"-ג' חלקים

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות חייג:

03-616-06-57

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

03-616-06-57

נקודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר 44-161-7088575

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

פלורידה: הר"ר יעקב סנדורביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: משה פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאול: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

באמצעות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע-בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

לעילוי נשמת

הר"ר **משה דוד קולין** ז"ל

ב"ר שלום הכהן ז"ל נלב"ע א' כסלו תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל

וזוגי מרת **פראדל גיטל** ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

יהודית פינק ע"ה

ב"ר גרשון חנוך ז"ל אשת הרב יעקב פינק זצ"ל

הרב הראשי לחיפה נלב"ע כ"ח חשוון תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י הר"ר **עזריאל פינק** שיחיו

המשך מעמוד קודם

דף קיג/א אין פורטין לא מתיבת המוכסין

נטילת כספי מיסים שנגבו שלא כדין

בסוגייתנו מבואר, שהממון הנמצא בקופת המוכסים, שגובים מיסים שלא כדין, הוא בחזקת ממון גזול, ועל כן אין ליטול משם ממון. אמנם, חז"ל לא הגבילו נטילה מקופה זו כאשר אי הנטילה תגרום הפסד, כגון: אדם שהמוכסים נטלו את חמורו, וב"טוב ליבם" הם מבקשים לתת לו במקומו חפץ אחר, רשאי הוא ליטול בשני תנאים, כפי שכתב הרמב"ם (הל' גזילה ואבידה פ"ה הל' י'): **א.** שהנטל אינו יודע בוודאות שהחפץ גזול. **ב.** שאין הוא יודע באופן מוחלט שהבעלים לא התייאשו מהחפץ (ע"י יערוך השולחן" שסי' טע"ט, ובשו"ע ונו"כ).

מאז גלות עם ישראל מארצו, היה גורלן של קהילות יהודיות רבות נתון בידי מושלים ערלי לב, שנהגו ביהודים ובממונם ככל העולה על רוחם, ופעמים רבות הם גבו כספים מהיהודים ללא כל הצדקה. עקב כך התעוררה השאלה באלו מקרים אסור ליהודי ליטול ממון מקופת שלטון כזה, שקופתו היא בחזקת גזילה.

שאלה זו התעוררה גם באחת מקהילות הונגריה, כאשר פרצה שריפה, שכייתה מספר בניינים שהיו בבעלותו של יהודי אמיד. השלטון המקומי ניצל את המצב והודיע לבעל הקרקע שלא לבנות מאומה על המגרשים הפנויים, כיון שמעתה מיועדים הם לצרכי הציבור. בעל הקרקע תבע, כמובן, פיצוי בגין הקרקע שהופקע מרשותו, והשלטונות, מצידם, הטילו על היהודים מס למימון הפיצוי הנדרש, מאחר שלטענתם היהודים הם אלו שיהנו מהשטח הציבורי, בעוד שלמעשה מספר מועט של יהודים התגוררו באיזור זה.

לאחר שהשלטון העביר את סכום הפיצויים לידי בעל המגרשים, תבעו ממנו בני הקהילה את להשיב כספם, שהרי בסוגייתנו מבואר שאם המוכסים נתנו לאדם חפץ מסויים במקום זה שנטלו ממנו, חייב הלה להחזירו לבעליו, וממילא, גם במקרה זה שהשלטונות נטלו את הקרקע ונתנו תמורתה את הכסף שנגבה מהיהודים, עליו להשיב להם את כספם.

אולם, בעל ה"ערוך שני" (סי' קס"ב סי"א) הכריע, שבעל המגרשים אינו חייב להשיב ליהודים את הכסף, כל עוד אין וודאות ברורה שהמטבעות שברשותו הן אלו שנגבו מן היהודים. ורק כאשר יודע בוודאות כי המטבעות ששלשלו לידי השלטונות, הן אותן המטבעות שנאספו מן היהודים, הוא יהיה חייב להשיב לבעליהן.

דף קיג/ב לא יתביא זמנא

מתי מזמינים חתן לדין תורה?

בסוגייתנו מבואר, שבחודש ניסן ובחודש תשרי אין בית הדין מזמן לדין תורה אדם המתגורר מחוץ לעיר (רמ"ה בטור חו"מ סי' ה'). בטעם הדבר נחלקו הראשונים. לדעת רש"י (ד"ה "לא יתביא") מאחר שבני האדם עסוקים בבציר ובקציר בתקופות אלו, אין לפגוע בפרנסתם [בעל "תרומת הדשן" (ח"ב סי' ר"ז) כתב, שטעמו של רש"י מתייחס לתקופות בהם העם עוסק בחקלאות]. לעומת זאת, כתב הרמב"ם (הל' סנהדרין פ' כ"ה הל' ט') שטעם התקנה הוא משום שהעם טרודים בתקופות אלו בהכנות לחגים הממשמשים ובאים, ואין לפגוע בהכנות אלו. להלכה הוכרע כטעמו של הרמב"ם (טור חו"מ סי' ה' ושי"ד סי' קג).

ההבדל בין שני הטעמים יבוא לידי ביטוי, כאשר נדון האם בית הדין רשאי לקבוע מועד לדין תורה **לאחר** חג הפסח. לכאורה, לדעת רש"י, כל עוד בני האדם עסוקים בפעולת הקציר, אין להטריחם לדין תורה, ופעולות אלו גם נמשכות לאחר החג. אולם, לדעת הרמב"ם ניתן להזמין, שהרי טרדות החג חלפו עברו להם (י"ם של שלמה" ב"ק פ"י סי' י"ז, שי"ד חו"מ סי' ה' סי' קג). אולם, בעל ה"פתחי תשובה" (סי' ה' סי' קד) מביא את דעת בעל ה"גידולי תרומה", כי גם לדעת הרמב"ם אין לקבוע דין תורה לאחר חג הפסח, משום שבשבוע זה בני האדם מטפלים בהצנעת כלי החג, וכמו כן הם עסוקים בהדבקת פער העבודה שלא הספיקו לעשות בימי החג.

מהלכה זו הסיק בעל ה"כנסת הגדולה" (חו"מ סי' ה' בהג"י לב"י אות ב') שאין להזמין לדין תורה כל אדם שטרוד מאד בענייניו. לפיכך, חתן שעוסק בהכנות לשמחת כלולותיו, נחשב כאדם עסוק, שאין להטריחו ולזמנו לדין תורה בתקופה זו.

מהו הזמן שיש להותיר לחתן? לדעת בעל ה"כנסת הגדולה" אין מזמנים את החתן בשבוע שלפני נישואיו, בשבוע הנישואין ובשבוע שלאחר מכן. אולם, בעל ה"שבות יעקב" (שו"ת ח"א סי' קל"ט) סבור, כי די לחתן בתקופה קצרה יותר כדי לסדר את ענייניו. שהרי דווקא בתקופת החגים שהכל עסוקים בה, אין האחד יכול להסתנייע בחבירו, אך החתן יכול להסתנייע בחביריו ובידידיו, ולכן, על בית הדין לבדוק כל מקרה לגופו. ה"תומים" (שו"ת דן גם הוא בנושא זה, וכתב, שאין מזמנים את החתן לדין תורה, לא בשלשת הימים שלפני נישואיו ולא בשבעת ימי המשתה. לגבי בעל ברית כתב ה"פתחי תשובה" (שו"ת שאין להטריחו לדין תורה בשמונת הימים שעד המילה וביום שלאחר הברית).